

Sygn. akt III UK 37/15

POSTANOWIENIE

Dnia 15 września 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Wyższej Szkoły Prawa i Administracji w Przemyśle
od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Rzeszowie
z udziałem zainteresowanych: J. G., D. L., M. Ż., W. ., M. R. , J. K.
o ustalenie podstawy wymiaru składek,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw
Publicznych w dniu 15 września 2015 r.,
na skutek skargi kasacyjnej strony odwołującej się
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie
z dnia 1 października 2014 r., sygn. akt III AUa 368/14,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Wyższa Szkoła Prawa i Administracji w Przemyśle wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 1 października 2014 r., zaskarżając go w całości. W skardze zarzucono rażące naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.: a) art. 18 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9, art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121) w związku z art. 12 ust. 1, art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 ze zm.), przez przyjęcie, że wynagrodzenie za pracę z tytułu nabycia przez pracodawcę autorskich praw majątkowych do utworu stworzonego przez pracownika w wyniku

wykonywania jego obowiązków stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe i chorobowe określone w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych; b) art. 12 ust. 1 w związku z art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, przez przyjęcie, że zawarcie umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego pomiędzy pracodawcą - uczelnią a pracownikiem naukowym może być potraktowane jako obejście prawa w sytuacji, gdy przepis art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych przewiduje, że pracodawca nabywa z mocy prawa autorskie prawa majątkowe do utworu, jeśli ustawa lub umowa stron nie stanowią inaczej; c) art. 12 ust. 1 w związku z art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, przez przyjęcie, że postanowienia umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego zawartej pomiędzy pracodawcą - uczelnią a pracownikiem nie mogą być mniej korzystne od regulacji wynikających z art. 12 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, bez wskazania w tym zakresie uzasadnienia prawnego oraz zakresu korzyści stron umowy; d) art. 58 § 1 k.c., przez przyjęcie, że umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych pomiędzy pracodawcą - uczelnią a pracownikiem naukowym są nieważne jako umowy mające na celu obejście prawa, gdyż (jak przyjmuje Sąd) strony dążyły do ustalenia w umowie stanu prawnego wynikającego z ustawy w sytuacji, gdy przepis art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. ma charakter dyspozytywny i pozostawia im pełną swobodę w zakresie regulacji praw do utworu; e) art. 353¹ k.c., przez brak uwzględnienia, że strony umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego miały swobodę w ułożeniu stosunku zobowiązaniowego według swojego uznania w sytuacji, gdy jego treść i cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani też zasadom współżycia społecznego.

Skarżąca odnośnie do drugiej podstawy kasacyjnej wskazała na rażące naruszenie przepisów prawa procesowego, mające wpływ na treść wyroku, a polegające na obrazie: a) art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c., przez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego sprawy, a w szczególności brak rozważenia, że sytuacja prawna zainteresowanych nie

odpowiada stanowi faktycznemu opisanemu w tezie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 4 kwietnia 2013 r. w sytuacji, gdy w aktach sprawy „zalegają” aneksy do umów o pracę, w których w przypadku zainteresowanych skorzystano z prawnie dopuszczalnej możliwości przeniesienia na pracownika autorskich praw majątkowych na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych; b) art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 328 k.p.c., przez pominięcie jako dowodów w sprawie dokumentów „zalegających w aktach sprawy”, tj. aneksów do umów o pracę zawartych pomiędzy zainteresowanymi a skarżącą; c) art. 233 k.p.c. w związku z art. 328 k.p.c., przez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego sprawy, a w szczególności brak wnikliwego rozważenia faktu wcześniejszego potwierdzenia przez organ rentowy prawidłowości działań płatnika przez brak stwierdzenia uchybień we wcześniejszym protokole kontrolnym oraz przez wydawanie zaświadczeń o niezaleganiu w opłacaniu składek ubezpieczeniowych; d) art. 244 k.p.c. w związku z art. 252 k.p.c., przez przyjęcie, że dokumenty urzędowe w postaci protokołu kontroli i zaświadczenia o niezaleganiu z opłacaniem składek ubezpieczeniowych potwierdzają jedynie stan wiedzy organu rentowego o zapisach zawartych w zasobach informatycznych ubezpieczyciela i nie stanowią wiążącej decyzji oraz nie wywołują żadnych skutków prawnych.

Skarżąca, uzasadniając wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, wskazała, że zaskarżony wyrok w sposób oczywisty narusza przepisy prawa, w szczególności art. 18 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9 art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 12 ust. 1, art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Podniosła także, że w sprawie pojawiają się zagadnienia prawne i zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, a dotyczy to w szczególności wykładni art. 18 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9 art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 12 ust. 1, art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. Zwróciła uwagę na wadliwość wyroku Sądu Apelacyjnego w

Rzeszowie, „która jej zdaniem jest oczywista pomimo podjęcia przez Sąd Najwyższy w Warszawie uchwały w następstwie zwrócenia się przez Sąd Apelacyjny w Rzeszowie do Sądu Najwyższego z zapytaniem prawnym”. Zdaniem skarżącej, sytuacja prawna zainteresowanych nie odpowiada stanowi faktycznemu opisanemu w uzasadnieniu do uchwały i samej uchwale Sądu Najwyższego, gdyż „w przypadku zainteresowanego skorzystano z prawnie dopuszczalnej możliwości przeniesienia na pracownika autorskich praw majątkowych na podstawie art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych”. Teza uchwały Sądu Najwyższego dotyczy jedynie ustalenia tego, że wynagrodzenie za pracę z tytułu nabycia przez pracodawcę z mocy prawa autorskich praw majątkowych do utworu stworzonego przez pracownika w wyniku wykonywania przez niego obowiązków ze stosunku pracy stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe i chorobowe. W przedmiotowej sprawie strony stosunku pracy skorzystały z możliwości przewidzianej w art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 14 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych i zawarły umowę o przeniesieniu tych praw. Oznacza to, że wynagrodzenie z tytułu nabycia przez pracodawcę autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego nie stanowi podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe i chorobowe. „Wskazane elementy stanowią istotę przekonująca do przyjęcia do rozpoznania sprawy przez Sąd Najwyższy w Warszawie”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym m.in. na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego

odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca powołała się na występujące w sprawie „zagadnienie prawne” i potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, odnosząc to do art. 18 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9 art. 11 ust. 1, art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 12 ust. 1, art. 14 ust. 2 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Istotne zagadnienie prawne jest to zagadnienie, które wiąże się z określonym przepisem prawa materialnego lub procesowego lub uregulowaniem prawnym, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie zagadnienia prawnego uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno zatem nastąpić przez określenie przepisów prawa, w związku z którymi zostało sformułowane i wskazaniu argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero bowiem wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC z 2002 nr 1, poz. 11, z dnia 13 sierpnia 2002 r., I PKN 649/01, OSNP z 2004 nr 9, poz. 158 oraz z dnia 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51; wyrok Sądu Najwyższego z 14 lutego 2003 r., I PK 306/02, Wokanda 2004 nr 7-8, s. 51). Sformułowanie istotnego zagadnienia prawnego w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. powinno przybrać postać porównywalną z formułowaniem zagadnienia prawnego budzącego poważne wątpliwości, o którym stanowi na przykład art. 390 § 1 k.p.c. Chodzi więc o przedstawienie wyraźnych wątpliwości co do określonego przepisu (normy) lub zespołu przepisów (norm), albo szerzej i bardziej ogólnie - wątpliwości co do pewnego uregulowania prawnego (instytucji prawnej). Z przedstawionego przez wnoszącego skargę istotnego zagadnienia prawnego musi jednak wynikać, jaki jest konkretny problem prawny, na czym polegają istotne wątpliwości (na przykład interpretacyjne), na czym polega rozbieżność w orzecznictwie i jakich kwestii owa niejednorodność dotyczy. Sformułowane zagadnienie winno zatem odwoływać się w sposób generalny i abstrakcyjny do treści przepisu, który nie podlega jednoznacznej wykładni, a którego wyjaśnienie przez Sąd Najwyższy przyczyni się do rozwoju jurysprudencji i prawa pozytywnego. Rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie indywidualnym, lecz powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z

dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147, z dnia 16 kwietnia 2008 r., I CZ 11/08, LEX nr 393883).

Natomiast istnienie potrzeby dokonania wykładni przepisów prawnych wymaga wykazania przez skarżącego, że chodzi o wykładnię przepisów prawa, których treść i znaczenie nie zostały dostatecznie wyjaśnione w dotychczasowym orzecznictwie oraz przedstawienia, na czym polegają związane z nimi wątpliwości lub też opisanie rozbieżności występujących na tym tle w orzecznictwie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 kwietnia 2014 r., I CSK 691/14, LEX nr 1678062).

Wymagań tych skarżąca nie spełniła, bowiem w istocie ani nie przedstawiła abstrakcyjnego problemu prawnego, ani też nie wykazała występujących w związku z nim rozbieżności w orzecznictwie, a jedynie stwierdziła sygnalizacyjnie, że dokonana przez Sąd drugiej instancji ocena prawna (jak w sprawie III UZP 4/11) jest nieadekwatna do stanu faktycznego niniejszej sprawy.

Odnosząc się z kolei do kwestii oczywistej zasadności skargi, na którą również powołuje się skarżąca, trzeba przypomnieć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego przesłanka ta wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107, z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109, z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494, z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437, z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616).

Kluczowe znaczenie w niniejszej sprawie ma ocena Sądu drugiej instancji, że umowy zawarte przez skarżącą (pracodawcę) z zainteresowanymi (pracownikami) wprowadzające do umów o pracę postanowienia o przeniesieniu na pracownika autorskich praw majątkowych (aneksy do umów o pracę) oraz umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych na pracodawcę (płatnika) są nieważne

z mocy art. 58 § 1 k.c., gdyż miały na celu obejście prawa. Wyeliminowanie tych umów z obrotu prawnego powoduje, że stosunki prawne między skarżącą a zainteresowanymi wynikające z praw autorskich regulują odpowiednie przepisy ustawy z dnia 14 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych. W konsekwencji wynagrodzenie wypłacone pracownikom skarżącej, objęte nieważnymi umowami, jest wynagrodzeniem za pracę z tytułu nabycia przez pracodawcę z mocy prawa autorskich praw majątkowych do utworu stworzonego przez pracownika w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy. Co do tego rodzaju wynagrodzenia wypowiedział się Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 14 lutego 2012 r., III UZP 4/11 (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 198), uznając, że stanowi ono podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne, rentowe, wypadkowe i chorobowe określone w art. 18 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9, art. 11 ust. 1 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. W związku z tym (mając na względzie przytoczone wyżej wyjaśnienia dotyczące przesłanek oczywistej zasadności skargi kasacyjnej) nie sposób uznać że zaskarżony wyrok w sposób oczywisty narusza wskazane przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 14 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jej skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398⁹ k.p.c., należało postanowić jak w sentencji.